

Gezondheidseffectscreening

Gezondheid en milieu in ruimtelijke planvorming

Uw gemeente en een gezond milieu

Nieuwe woningen, nieuwe wegen, nieuwe bedrijven. In een gemeente die in beweging is, dient het volgende project zich aan als het vorige nog niet is afgerond. Op welke manier houdt de gemeente bij haar plannen rekening met de gezondheid van bewoners? Hoeveel fijn stof, lawaai, geur of luchtverontreiniging zal er zijn en welk effect heeft dit? Antwoorden hierop krijgt u door een hierop krijgt u door een Gezondheidseffectscreening (GES) te laten uitvoeren door de GGD.

Wat is een GES?

Vaak worden de effecten van veranderingen in de leefomgeving voor de gezondheid van de bewoners pas duidelijk nadat een project is uitgevoerd. Met de Gezondheidseffectscreening (GES) krijgt een gemeente vooraf inzicht in de factoren die van invloed zijn op de gezondheid van de (toekomstige) bewoners. Het geeft een goed beeld van de gezondheidskundige knelpunten en kansen bij ruimtelijke, herstructurerings- of verkeersplannen. Een GES kan bij veel projecten en plannen een zeer waardevolle investering zijn, waardoor uw gemeente een beter plan kan maken, problemen voorkomt en op termijn fors kan besparen.

Wanneer een GES?

Door een GES uit te laten voeren bij de start van een nieuwbouw- of herinrichtingsproject krijgt uw gemeente beter inzicht in gezondheidskundige knelpunten door milieubelasting. U weet waar u aan toe bent en u kunt tijdig zoeken naar alternatieven. U kunt planvarianten vergelijken, waardoor u weet waar gezondheidswinst is te halen. Een vroeg uitgevoerde GES laat ook zien waar de belasting van het milieu en de gezondheid van bewoners het laagst is, zodat u een gebied zo gezond mogelijk kunt inrichten. Want ook onder de wettelijke grenswaarden kunnen gezondheidseffecten optreden. Ook als er nog geen plannen liggen kunt u een GES inzetten om de ontwikkelingsmogelijkheden van een gebied te bepalen. Zo kan een GES u helpen bij het zoeken naar gezonde locaties voor woningbouw.

Gezondheidseffectscreening houdt rekening met effect van gemeentelijke plannen in de leefomgeving

U kunt met een GES ook inzicht krijgen in de huidige gezondheidkundige knelpunten vanwege verkeer of bedrijven in een gebied. U kunt dit inzicht gebruiken voor het ontwikkelen van een omgevingsvisie en prioriteiten voor het beleid stellen om de blootstelling van burgers te verlagen en daarmee de gezondheid te bevorderen.

Een GES laat u weten:

- Welke bronnen* van milieuverontreiniging er zijn;
- Hoe hoog de milieubelasting voor bewoners ter plaatse is;
- Hoeveel mensen hieraan zijn blootgesteld;
- Tot welke gezondheidseffecten dit mogelijk kan leiden;
- Hoe u tot een gezonde inrichting van het gebied kan komen.

*Mogelijke bronnen:

Industriële bedrijven
Landbouwbedrijven
Wegen
Spoorwegen
Vliegverkeer
Scheepvaart
Bodemverontreiniging
Hoogspanningslijnen
Buisleidingen

Het onderzoek en de resultaten

De GGD kan in gemiddeld 15 tot 20 dagen een GES uitvoeren. Een kwantitatief onderzoek wordt altijd vooraf gegaan door een kwalitatief vooronderzoek. Hiermee kan onderbouwd worden dat een kwantitatieve GES niet noodzakelijk is of slechts voor enkele milieufactoren hoeft te worden uitgevoerd. Voor een kwantitatieve GES levert de gemeente gegevens over de milieubelasting in het gebied.

De GGD beoordeelt vervolgens of er in het plangebied gezondheidseffecten te verwachten zijn door blootstelling aan milieufactoren als luchtverontreiniging, geluid, geur en risico's door opslag, productie en transport van gevaarlijke stoffen (externe veiligheid). Per milieufactor komt er een uitspraak over de hoogte van de blootstelling met de daaraan gekoppelde milieugezondheidskwaliteit en GES-score. Deze kunnen uiteenlopen van zeer goed (GES-score 1) tot zeer onvoldoende (GES-score 8). Zo mogelijk wordt aangegeven hoeveel woningen of personen er met de verschillende milieugezondheidskwaliteiten en GES-scores zijn. Ook andere gevoelige bestemmingen zoals scholen, kindercentra of verzorgingshuizen kunnen aangegeven en geteld worden. Inzicht hierin helpt uw gemeente bij de keuze voor het beste planalternatief.

De presentatie

De verschillende GES-scores worden per milieufactor in grafieken en in gekleurde contourvlakken op kaarten aangegeven. Zo wordt in een oogopslag duidelijk waar de knelpunten zich bevinden, maar ook waar gezondheidswinst te behalen is. Het visualiseren brengt de risico's van verschillende milieufactoren binnen een gebied snel in kaart. Een GES kan zo de effecten van ruimtelijke ontwikkelingen transparant maken. De heldere presentatie kan ook goed gebruikt worden bij de voorlichting aan bewoners en belangstellenden. Ten slotte helpt een GES de keuzes in het planproces of omgevingsplan inzichtelijk te maken. Dat draagt bij aan een goede verantwoording aan bestuurders en (toekomstige) bewoners.

GES in de praktijk

Door historische groei zijn er in de binnenstad van Harderwijk onder andere problemen ontstaan op het gebied van de leefbaarheid, de bereikbaarheid en parkeermogelijkheden. De gemeente Harderwijk heeft het plan ontwikkeld om van een industrieterrein dat naast het oude stadscentrum ligt een gebied te maken voor wonen en recreëren. De industrie verhuist naar een gebied buiten de stad. In het plangebied worden woningbouw, de aanleg van een boulevard en een jachthaven en ondergrondse parkeermogelijkheden gerealiseerd. Een knelpunt wordt gevormd door de provinciale weg N302 die direct langs het gebied loopt. Het is mogelijk dat toekomstige bewoners last zullen krijgen van geluid en luchtverontreiniging. Daarnaast is het een route voor gevaarlijke stoffen waardoor ook externe veiligheid een rol speelt. De GGD heeft middels de GES-methodiek de gezondheidseffecten in kaart gebracht, zodat de gemeente in staat is om passende maatregelen te nemen en ook toekomstige bewoners een beter beeld kunnen krijgen van de gezondheidssituatie in het gebied.

Geluid door wegverkeer in Harderwijk in 2020

Stikstof door wegverkeer in Harderwijk in 2020

De aanbevelingen

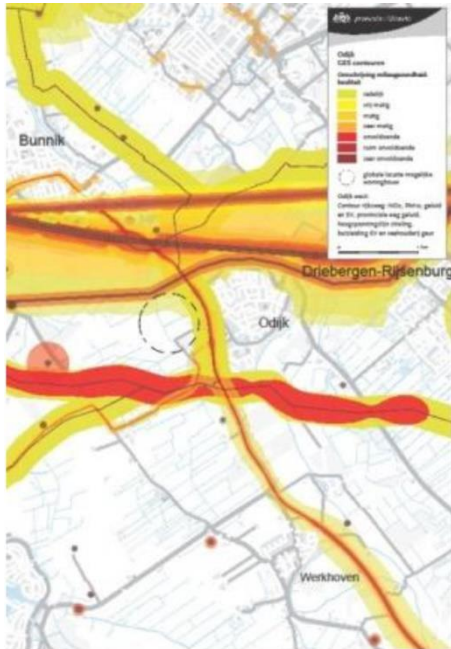
Het GES-rapport geeft op basis van het aantal woningen en de GES-scores gerichte aanbevelingen. Deze kunnen betrekking hebben op de inrichting van het gebied (bouw geen woningen maar kantoren in een bepaalde zone of bouw de woningen net op een andere plek), op extra maatregelen (zorg voor geluidswerende voorzieningen) of op de nieuwbouw zelf (bouw de slaapvertrekken in de woningen niet aan de zijde van de snelweg).

Ervaring: Milieu en gezondheid met GES op de kaart in de provincie Utrecht

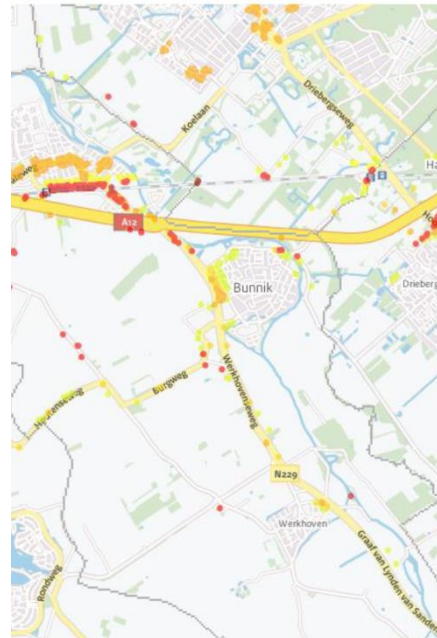
De provincie Utrecht streeft naar een goede leefomgevingskwaliteit en wil daarom de gezondheidseffecten door milieufactoren terugdringen en de kwaliteit van de fysieke leefomgeving verhogen. Hiervoor zijn de omvang en ernst van alle milieu- en gezondheidsproblemen in de provincie met de GES-methode in beeld gebracht. Met het inzicht dat zo ontstaat kunnen keuzes in beleid en uitvoering beter onderbouwd gemaakt worden. Voor de plan MER van de structuurvisie voor de provincie Utrecht zijn kaarten met GES-contouren gemaakt (linker plaatje). Deze zijn gebruikt voor de beoordeling van de gezondheidssituatie op nieuwe voorgenomen locaties voor woningbouw.

Gezondheidseffectscreening houdt rekening met effect van gemeentelijke plannen in de leefomgeving

Er zijn ook kaarten gemaakt waarop de woningen en andere gevoelige bestemmingen als een stip in de kleur van de betreffende GES-score zijn aangegeven (rechter plaatje). Deze kaarten worden door de provincie gebruikt voor het prioriteren van knelpunt locaties. Ze worden ook gebruikt voor het onderbouwen van keuzes die gemaakt worden om op specifieke locaties (extra) maatregelen te treffen. Zo zijn op basis van deze kaarten extra maatregelen genomen bij een groter knelpunt langs infrastructuur. De provincie Utrecht stelt actuele GES-kaarten onder de noemer gezondheidsknelpuntenkaarten beschikbaar op hun website (www.provincie-utrecht.nl/loket/kaarten/)

GES-contouren voor alle milieufactoren

Woningen als stippen in GES-kleuren

Een GES uitvoeren

Wilt u een GES door de GGD laten uitvoeren of wilt u informatie over de GES?

Neem voor een oriënterend gesprek contact op met de [GGD in uw regio](#). Daarin kan de GGD de mogelijkheden voor uw gemeente aangeven.

GES-methode

Het handboek GES beschrijft de methodiek en geeft achtergrondinformatie over gezondheid en milieu. Dit handboek is beschikbaar via GGD Kennisnet:

handboek GES (<https://www.ggdghorkennisnet.nl/thema/ges/nieuws/864-handboek-ges>).

Meer informatie is ook te vinden op de website van de rijksoverheid.